

SIDDHARTA GAUTAMA

Per pròpia experiència

-Teresa Guardans¹-

Dos joves brahmans, Vasettha i Bharadvaja, discutien un dia sobre el que els feia ser uns éssers superiors als altres.

- Som brahmans per naixement. Si tu i jo hem nascut brahmans és gràcies als mèrits acumulats en les nostres vides passades -va opinar Bharadvaja-.

- I allò que facis en aquesta vida què? -li va dir Vasettha.

- Què de què? El que faci en aquesta vida potser em farà néixer déu en la vida futura, però no em fa pas ser més o menys brahman avui!

Vasettha no hi estava del tot d'acord. Calia haver nascut brahman, és clar, però, conservar la categoria depenia de l'actuació de cadascú. "Els brahmans som els únics que podem conèixer les veritats sagrades, per tant, som brahmans si complim les normes i les obligacions religioses. Estem obligats a governar i a aplicar les fórmules secretes per controlar les forces de l'univers".

- Està molt bé que ho facis, si vols! Però brahman, ets brahman vulgues que no, facis el que facis! -insistia Bharadvaja.

(imatge: jove braman)

No eren lluny del bosc d' Icchanamkala.

Vasettha havia sentit que un reconegut rixi era acampat al bosc amb els seus seguidors. Es tractava de Siddharta Gautama. Va proposar Bharadvaja d'anar-lo a veure, i es van endinsar al bosc. No els va costar trobar-lo. Hi havia un nombrós grup de persones amb ell. El primer que els va sorprendre va ser veure que estava envoltat de tota mena de gent, gent de totes les castes, homes i dones, grans i petits. Després de l'intercanvi habitual de salutacions li van plantejar la qüestió que els preocupava:

- Savi Siddharta, què és el que determina que en Bharadvaja i jo siguem brahmans: el naixement o les accions? què és el que ens fa superiors?

- Vasettha -va dir Siddharta-, fixeuvos en els arbres. Cada espècie té unes característiques diferents de les altres espècies. Les llavors de les que neixen, cada una de les espècies, són diferents.

Fixeu-vos en les herbes i les flors, cada espècie té les seves característiques i les seves pròpies llavors. Això les fa diferents entre elles.

Fixeu-vos en els insectes, en els que volen i en els que caminen, i les diferències que hi ha entre tots ells.

---

¹ text publicat a: Teresa Guardans. *Les religions, cinc Claus*. Barcelona, Octaedro, 2007

Fixeu-vos en els quadrúpedes, en els cucs, els rèptils i les serps, fixeu-vos en els peixos i en tots els animals marins, i també en tota la immensa varietat d'aus en els cels. Cada espècie es distingeix per les seves característiques i cada una té la seva forma peculiar de néixer.

Però els éssers humans, Vasettha, naixem tots de la mateixa manera; tots tenim cap, coll, espatlles, tronc, braços, cames, peus i mans, ulls, nas, boca, orelles, ment, etcètera, etcètera. Res ens fa diferents al néixer.

Els diferents noms són fruit dels costums: si algú es guanya la vida prenent cura dels remats, l'anomenem ramader, no brahman. Si es dedica a alguna artesanía, l'anomenem artesà, no pas brahman. Si s'ocupa del comerç l'anomenem comerciant, no brahman. Si es guanya la vida servint, l'anomenem servent, no brahman. Si fa cerimònies religioses, l'anomenem sacerdot, no brahman. Si és el senyor d'una regió l'anomenem rei, no brahman.

Ja veieu, els éssers humans no es distingeixen al néixer i, d'altra banda, les ocupacions reben noms diferents. Així doncs, qui mereix ser anomenat brahman? Hi ha algú que estigui per damunt dels altres?

Jo no considero pas brahman a algú pel fet del seu naixement, ni per que rebi el títol de 'senyor', ni per les seves possessions. Si a algú considero superior és a qui no s'aferra a les coses, a qui no acapara possessions.

No considero que algú sigui superior per les seves trenes o els seus vestits. Superior és el qui no s'immuta amb els insults, les crítiques i els atacs, la persona pacient i amb capacitat d'autocontrol i domini.

Superior és aquell que s'ha esforçat per alliberar-se de la ignorància, descarregant-se del pes de les idees falses.

Superior és la persona que no és violent amb cap ésser, ni amb els forts ni amb els dèbils, que ni mata ni ordena als altres que matin.

Qui parla amb sinceritat, sense desig de ferir ningú.

Qui no pren res que no li hagi estat donat, qui no anhela el que no té. Que no va perseguint les coses d'aquest món ni de cap altre món.

Superior és qui ha eliminat les corrupcions, qui ha deixat de banda tot allò que enfosquia la seva comprensió.

Superior és qui ha aixecat la tanca i ha obert la porta de la seva ment.

Superior és la persona que s'ha alliberat de les traves i viu en pau.

Superior és qui no fa diferències, qui comprèn i accepta tots els éssers. Qui no busca posseir res ni ningú.

Jo anomeno brahman a aquella persona que, com la lluna plena, és neta, pura, brillant, i tot ho il·lumina. -

En sentir això, tots els que l'escoltaven van quedar impressionats, i no els va quedar cap dubte sobre com són d'absurdes les diferències que acostumem a fer entre els éssers humans. Tots, excepte Bharadvaja, que no ho veia gens clar. Ell era brahman, digué el que digué aquell rixi! "Què en sap ell! Si hagués rebut educació, no les diria pas aquestes coses!" -va murmurar-. Algú prop d'ell el va sentir.

- T'equivoques noi, el qui tens allà al davant és el príncep hereu de la família dels Sakyas -li va aclarir-. Bharadvaja es va girar sorprès cap el qui havia dit aquestes paraules, però abans de poder-li parlar, un altre jove es dirigia a Siddharta:

- Venerable Gautama, això que heu dit no és el que jo he après en l'estudi dels Vedes². I a mi m'han ensenyat que el que diuen els Vedes és veritat i la resta, fals.

- Qui així t'ensenyava -li va respondre Siddharta- t'ha dit: "mira, jo he conegut aquesta veritat per pròpia experiència i et mostraré el camí per a que tu puguis verificar-ho"?

- No, senyor.

I abans que Siddharta pogués afegir-hi res, se sentí una altra veu:

- Doncs a mi m'han ensenyat tot el contrari. Jo he après que els cultes i els actes rituals que prescriuen els Vedes no serveixen per a res!

- Et pregunto el mateix -va continuar Siddharta-. Qui t'hagi ensenyat així, t'ha dit: "mira, jo he conegut aquesta veritat per pròpia experiència i et mostraré el camí per a que puguis verificar-ho per tu mateix?"

- No, senyor -respongué el que havia parlat-.

- Doncs jo us dic que qui es limita a repetir les opinions dels altres sense procurar veure, reflexionar i conèixer per sí mateix, és com un cec que s'uneix a una filera de cecs. Si ara jo us responc "sí" o "no" a les vostres preguntes, què fareu vosaltres? Creureu "sí" o "no" fins que una altra persona us digui el contrari.

- I què hem de fer sinó?

- Aprendre a buscar per vosaltres mateixos. Els recels us porten a dir "sí" o "no", "crec això" o "crec allò", abans d'atrevir-vos a buscar per vosaltres mateixos.

- Com ho podem fer això? -va continuar interrogant-lo Canki, que era qui havia parlat.

- Comprometent-vos en la recerca amb insistència.

- Però com?

- Esforçant-vos. Per esforçar-vos, heu d'haver pres la decisió de fer-ho, sinó no us esforçareu. Per prendre aquesta decisió, cal tenir veritables ganes d'investigar la realitat.

Per fer créixer les ganes d'investigar la realitat, és molt útil atendre amb la ment oberta allò que diuen els qui s'hi han compromès abans que vosaltres. I, per atendre així, cal confiar sense recels. Confieu, no tingueu por, i de la confiança brollaran les forces per la recerca. Només així podreu saber per pròpia experiència.

Havia arribat el moment de descansar i es va posar fi a la reunió. La gent es va anar aixecant. Vasettha volia quedar-se allà uns dies més. Bharadvaja no deia res. "Si aquest Siddharta hagués estudiat els Vedes, no s'atreviria pas a parlar així" -pensava dintre seu-.

---

² els Vedes: textos sagrats de l'Índia. "Veda" vol dir "saber". Es tracta de quatre col·leccions d'himnes que des de mitjans del segon mil·lenni a.C. van fonamentar la religió i el conjunt de la vida a l'Índia.

- Jo me'n torno, Vasettha, només un ignorant o un impostor pot parlar així! Que no has vist quina mena de gent l'envolta?
- Noi, te'n queda molt de camí per córrer! Avui no marxaràs sense saber-ne alguna cosa més de Siddharta Gautama Sakyamuni³!

Qui deia això era el mateix desconegut que havia dit allò del príncep dels Sakyas. De bastant males maneres va obligar a seure a Bharadvaja. Semblava molt dolgut per les seves paraules. Vasettha també va seure. L'home va començar a narrar amb un to força agressiu, però aviat l'atenció de tots tres s'havia traslladat al regne dels Sakyas, un dels molts regnes en els que es dividia el territori indi fa 2500 anys, en un immens palau envoltat de parcs, amb diverses edificacions per donar cabuda a les vivendes dels ministres i de tots els membres de la cort amb les seves famílies. El regne del rei Shuddhodana, el pare de Siddharta, avui es trobaria a cavall entre dos Estats, l'Índia i el Nepal. La mare de Siddharta, la reina Maya, va morir pocs dies després de néixer el nen i la criatura va passar a ser el centre d'atenció de tots els qui vivien a palau.

El rei feia tots els possibles perquè el nen fos ben feliç. Satisfesia tots els seus desigs i li evitava qualsevol motiu de tristesa. Va ser educat tal com corresponia a l'escalafó més alt de la casta dels Ksatriyes. Va ser introduït en els Vedes per mestres brahmans. D'ells va rebre alguns coneixements de sànscrit, la llengua de les Escriptures. A més, va ser educat en les arts de la guerra. El capità de la guàrdia el va instruir en l'ús de l'espasa, la daga i el tir a l'arc. Així va anar vivint, uns anys plàcids i feliços, entre els estudis i els jocs amb els nois de les famílies cortesanes que vivien a palau. Als dinou anys, després de vèncer en totes les proves d'un torneig, va quedar promès a Yasodhara, filla d'un ministre. Siddharta i Yasodhara es van casar, van ser feliços i van tenir un fill, Rahula.

Una narració que més aviat semblava un conte de les corts celestials que la història d'un rixi. La veritat és que el noi -malgrat tots els mestres i els estudis- vivia del tot enganyat. Cada vegada que volia sortir de palau per visitar el regne, el rei enviava per davant els seus emissaris amb l'encàrrec de que el jove príncep no veiés res de desagradable. Anés on anés tot eren escenes de bellesa i felicitat. Fins que, un dia, alguna cosa no va funcionar tal com previst perquè la carrossa es va haver d'aturar en sec per no atropellar un vellet que, sortit de no se sap on, creuava el carrer amb penes i treballs.

- Què és això? què li passa a aquest home? perquè camina d'aquesta manera? Perquè té els cabells blancs, la pell arrugada i els gestos lents? -va preguntar Siddharta a Channa, l'auriga que l'acompanyava.
- És un vell, senyor -va respondre Channa

³ que vol dir "savi de la família Sakya"

- Què vol dir “vell”?

Per un moment Channa va dubtar, doncs sabia que el rei volia mantenir a Siddharta lluny de les dificultats de la vida. D'altra banda però, el príncep mereixia una resposta sincera-va pensar-. Channa, doncs, li va explicar que aquell home havia estat primer un nen i després un jove i que després, amb el temps, havia anat perdent el vigor físic.

- Com ho saps això, Channa? Que el coneixes? -va preguntar Siddharta.

- No, senyor, ho sé perquè això és el que ens passa a tots els éssers vivents.

Aquell dia Siddharta va tornar a palau molt impressionat, sense poder treure's del cap el que havia vist. Ell pensava que sempre seria més i més fort. No se li havia passat mai pel cap la idea que un dia començaria a perdre tota aquella força! Els passeigs dels dies següents van acabar d'aclaparar-lo: va veure una persona jove ajaguda davant d'una porta gemegant de dolor i Channa li va parlar de les malalties. Un altre dia es van creuar amb un seguici que acompanyava un cadàver vers la pira funerària. L'auriga va haver d'explicar-li el que era la mort.

- I jo també hauré de morir, Channa?

- Sí, senyor, tots els éssers vivents hem de morir. No hi ha cap vida que duri per sempre. Tampoc la dels prínceps.

Siddharta va passar molts dies reflexionant sobre el que havia vist. Es va adonar que s'havia fet una falsa idea de la vida i del que és la felicitat. Els seus ulls havien vist que per molt que, en el futur, ell volgués ser un bon governant, no podria evitar que en el seu regne hi hagués dolor.

- Sóc un ksatriya. Però, amb aquest enemic, de què serveixen les meves armes?- És que podia fer alguna cosa per lluitar contra la vellesa, la malaltia i la mort? Va comprendre que el seu pare li havia volgut estalviar tota aquella angoixa amagant-li la veritat, però això no era cap bona solució. “De què em serveix amagar el cap sota l'ala?” -es preguntava -.

Després d'uns dies, amb la ment i el cor plens de cabòries, va tornar a sortir de palau guiat per Channa. Aquest cop la visió que els va fer aturar va ser ben diferent. Molt a prop d'ells va passar un home amb el cap tot afaitat, vestit amb una túnica color groc taronja i amb un bol penjant. Siddharta li va preguntar qui era i on anava. “Sóc un que ho ha deixat tot per a viure en pau i llibertat i ajudar els altres” -li va respondre. Siddharta va baixar de la carrossa i va estar una llarga estona parlant amb ell i fent-li preguntes. Finalment, el príncep es va inclinar davant del pelegrí en senyal de respecte i es van acomiadar.

Siddharta no veia gens clar què és el que havia de fer, com havia de viure la vida. Si per poder trobar la pau i la llibertat calia deixar-ho tot, estava disposat a deixar-ho tot. Si per ajudar els altres, en lloc de ser príncep el que havia de fer era deixar de ser príncep, doncs ho faria. Però no era una decisió gens fàcil. Siddharta s'estimava molt la seva família i la vida a palau. Potser el que calia era ser un bon governant -pensava-. Però, ben mirat, el seu pare sempre havia

estat un governant just i no per això havia pogut barrar el pas a la mort. Ara bé, deixant-ho tot, què hi guanyava? Qui hi guanyava què?

Va voler escoltar més veus i més propostes. Va preguntar als brahmanes que li van parlar de les pregàries pels malalts i de les cerimònies pels difunts; li van explicar que després d'una vida en ve una altra i, després, una altra i una altra, moltes, i que segons com s'actua en aquesta vida, la següent pot ser pitjor o millor. Li van dir que néixer en una casta social o en una altra o, fins i tot, néixer com a qualsevol mena d'animal és un premi o un càstig que cadascú es guanya segons com viu. Aquestes eren les respostes que va rebre, però no era això el que Siddharta buscava: per a què volia tantes vides si a cada una d'elles hi havia de trobar el dolor de la malaltia, de la vellesa i de la mort? Segurament la seva devia ser la millor de les vides que algú podria desitjar tenir, difícilment en podria viure cap de millor en el futur, i ...tot i així, com defensar als seus, i a sí mateix, de la vellesa i la mort? Hi havia d'haver alguna manera d'alliberar-se d'aquell dolor, alguna manera de viure feliç i en pau, però no a canvi de donar l'esquena a la realitat com havia fet fins aleshores dins el recinte de palau.

Tot això el va portar a prendre la decisió més difícil de la seva vida: retirar-se a meditar. Hauria de deixar enrera tot el que estimava i seguir l'estil de vida del pelegrí. Com ell, concentraria tots els seus esforços en trobar alguna resposta. Una nit, amb el cor trencat, va acomiadar-se de Yasodhara i de Rahula, procurant no despertar-los; va sortir de la cambra i es va reunir amb a Channa. Channa no va aturar la carrossa fins que van ser ben lluny, prop de les jungles. Allà Siddharta es va tallar la llarga cabellera -senyal de noblesa- amb l'espasa, es va treure el mantell de seda i es va cobrir amb uns parracs; va lliurar tot el que duia a Channa i es va acomiadar d'ell agraint-li el seu ajut. Per darrera vegada, va acaronar el coll de Kanthaka, el seu cavall preferit, i es va posar en camí. Començava així una nova etapa en la vida de Siddharta Gautama, que tenia aleshores vint-i-nou anys i estava en la plenitud de les seves forces i de la seva fama.

Els primers temps va anar recorrent pobles i ciutats, de regne en regne, fixant-se en tot el que veia, escoltant a uns i a altres, preguntant a qui pogués ensenyar-li alguna cosa i menjant el que li oferien. Lluny de trobar respostes, el que va descobrir va ser les grans injustícies dels homes. Els sacerdots brahmanes deien que eren els llibres sagrats els que imposaven sacrificis i cerimònies complicadíssimes que ningú entenia (excepte ells), que eren els llibres sagrats els que obligaven a alguns a viure sempre en la misèria i menyspreats per tots. "Una cosa injusta no pot ser veritat" -reflexionava Siddharta-. "O bé els llibres estan equivocats, o bé els brahmanes els llegeixen de forma equivocada". Siddharta recordava que el seu mestre també li havia ensenyat l'himne de la creació, i el que l'himne deia era que totes les persones i tots els oficis útils eren preuats per Brahman; així com un cos té parts diverses i cada una d'elles és necessària, així tothom és necessari i complementari en la vida dels pobles i les ciutats. "És això el que vol dir l'himne"⁴.

---

⁴ és l'himne X,90 del *Rig Veda*. El trobareu a la p.13. [-referència al capítol anterior-](#)

Siddharta es va allunyar d'aquells brahmans que llegien de manera tan injusta els llibres sagrats.

Als afores de la ciutat de Kasi, prop del riu Ganges, va estudiar les diverses maneres de pensar que defensaven els savis i les pràctiques que ensenyaven els ascetes. Va sentir a parlar de la teoria de que el que havien de fer les persones era dissoldre's en una realitat més gran, infinita, anomenada Brahman. Sí, dissoldre's com un terròs de sucre a l'aigua. D'aquesta dissolució en deien "extinció" ("Nirvana" és la paraula sànscrita). Siddharta no veia gens clar que volien dir amb allò, però li va semblar que potser era una pista que calia investigar.

A la ribera del riu Nairajana hi havia cinc homes que buscaven aquella extinció per la via de la privació: es privaven de moltes coses per tal d'aconseguir el seu objectiu. Siddharta es va unir a ells i aviat va ser l'admiració de tothom pel seu alt grau de sacrifici. Va passar dies, mesos... i anys, gairebé sense dormir, sense menjar, sempre concentrat en aquella "dissolució". Va aconseguir quedar-se amb la pell i els ossos, tan, tan dèbil, que ja no podia ni reflexionar, ni meditar, ni res de res.

Siddharta s'estava morint. El que estava aconseguint era morir. Per sort, se'n va donar compte a temps:

- Si l'extinció vol dir morir-me, no és aquest el camí que jo busco. Jo busco una manera sàvia per viure, no per morir. No vaig enlloc fent-me malbé d'aquesta manera. Com puc buscar si m'he quedat sense cap força?

Es va arrossegar com va poder fins el riu per beure aigua. Una dona que passava per allà i que va veure la seva debilitat li va oferir una mica d'arròs amb llet. Siddharta li va agrair i en va menjar. Poc a poc va anar recuperant les forces gràcies al menjar que ella li portava. Quan els cinc companys van veure que menjava van deixar d'admirar-lo i de venerar-lo com un sant, i es van apartar d'ell, criticant-lo: "què covard, ha fet marxa enrera, quina poca força de

voluntat...!". Menyspreant-lo amb pensaments com aquests, es van allunyar del seu costat.

Pensessin el que pensessin els altres, Siddharta sabia que havia de canviar de rumb. Ell ja havia comprovat on anava a parar per aquell camí. Quan va haver recuperat forces, va tornar a posar tot l'interès en resoldre la qüestió que encara el preocupava: "¿què és el que fa infelices a les persones?" "és possible trobar-hi solució?" Assegut sota un arbre no es deixava distreure per ocupacions o pensaments que no tinguessin a veure amb la seva gran pregunta. Analitzava punt per punt el dolor i les seves causes. Ben mirat, qui era Siddharta en aquell moment? Tot ell estava submergit, amb tot l'interès, en aquell interrogant, totalment en pau. Amb pau per dins i per fora.

Podríem dir que Siddharta, en aquells dies, més que ser una persona concreta, més que ser tal o qual, més que ser el príncep que havia marxat de palau, era allhora totes les persones del món. Com ho explicariem? Potser es podria comparar a l'espectador de cine que "desapareix" veient una pel·lícula. D'una manera semblant, la ment, els sentits, el cor de Siddharta, tot ell, havia agafat la forma, el color i el sentit de la ment i del cor del món, de tots els éssers vius. Per ell, no volia res, només la felicitat del món. I Siddharta es va adonar que era plenament feliç. Malgrat la complexitat de tot el que succeïa i de tot el que veia.

Assegut sota aquell arbre, en el lloc anomenat Buddh Gaya, la plenitud del riu de l'existència tot ho envaïa i la felicitat feia estada sota l'arbre. Va saber que -de fet- estava experimentant la solució, ell, allà mateix. Tot se li va fer tan clar i evident! "Ara ho sé!" "Ara sé el que és

l'extinció!"

"Dissoldre's"... Per fi entenia el que volia dir dissoldre's, comprenia a què es referien els ascetes quan parlaven del Nirvana o de l'extinció -que vol dir el mateix-. Res a veure amb apagar-se com una llàntia quan la deixes sense oli! al contrari, seria com eixamplar-se, com si en el propi interior hi hagués lloc per al món sencer; "extinció" ,...és com si, tot d'una, una espurna se'n adonés de que és foc, de que no hi ha diferència entre el foc i ella, de que és el foc... L'extinció és qüestió de donar-se compte. Mentre l'espurna lluiti i s'afani per conservar la seva forma particular i pensi que això és l'important, la seva breu vida serà una gran angoixa perseguint un impossible. Quan una espurna desapareix, desapareix el foc? Què diferent la vida de l'espurna si pogués canviar el punt de vista! Quina transformació en la manera de veure, de sentir i d'actuar de les persones si captessin que són formes del riu de la vida!

Quan, gràcies a la seva dedicació constant, gràcies a analitzar punt per punt, Siddharta va poder dissoldre tota aquella importància que es donava a si mateix i que el feia considerar-se "una part separada"; quan tot ell, des de la punta dels cabells fins a l'última unglada del peu, va poder respirar amb la respiració del món, i sentir amb el sentir de la humanitat sencera, i viure la vida de la vida, l'existència de l'existència, aleshores va quedar submergit en un estat de profunda pau i d'estimació per tota la realitat, sense excepcions, sense diferències. Una pau i una estimació de les que brollava una felicitat molt especial.

Allò sí que era l'estat d'extinció. Allò era el Nirvana, el buit de totes les distincions i formes irrealment. Un buit que era ben ple!

Siddharta, sense perdre temps, va anar a buscar aquells antics companys que s'estaven esforçant de manera tan equivocada per explicar-los el que havia vist. Els va trobar a les clarianes properes a la ciutat de Varanasi. "Es deu haver penedit?" -van pensar els cinc ascetes quan van veure qui era el que s'apropava. No tenien cap ganes d'acceptar-lo una altra vegada entre ells, o sigui que el van rebre amb cares ben llargues. Però Siddharta els va començar a parlar del que havia descobert, que la "dissolució" no se l'havien de prendre al peu de la lletra sinó que volia dir "canviar de perspectiva des de dins".

No es tractava, ara, de creure's el que Siddharta els deia. Fins que no poguessin canviar de perspectiva ells mateixos, i veure-ho, com Siddharta ho havia vist, de res els serviria creure una cosa o una altra.

Com fer-ho?

Recordant la seva pròpia experiència, Siddharta sabia que el camí no era
- ni passar-se els dies intentant satisfer tots els desigs i gustos que un tingui
- ni privar-se del que és necessari per poder viure amb força i amb les capacitats ben despertes.

Els va recomanar viure en el "camí del mig", donant al cos l'aliment i el descans que necessita, ni més ni menys, per tal de poder utilitzar totes les forces de la intel·ligència per fer el que realment importa: comprendre i canviar de perspectiva.

Mentre l'escoltaven, als seus antics companys se'ls va fer la llum i van començar a entendre el sentit subtil d'aquell Nirvana que feia tant de temps que buscaven "al peu de la lletra" sense trobar-lo.

- Ell sí que és un Buda! -reconegueren.

"Buda" en sànscrit vol dir "persona amb la ment desperta, lúcida".

LES QUATRE VERITATS I EL CAMÍ DEL MIG

A Varanasi, parlant amb aquells ascetes, Siddharta exposa per primera vegada el canvi de perspectiva assolit, allò que havia comprès i que havia transformat la seva existència. Es tractava de quatre veritats bàsiques:

- a la vida hi ha patiment, és dolorosa, efímera
- la causa del dolor la provoca el desig de felicitat, l'aferrament al que és efímer
- suprimida la causa, suprimit l'efecte: cal desactivar la força del desig
- el desig no es dissol per repressió sinó per comprensió. El camí de la felicitat és el que porta a la dissolució del desig.

El que importa, doncs, és encertar aquest camí. A partir de la seva recerca, tenint en compte els seus errors i els seus encerts, va formular "el **camí del mig**", un camí basat en l'equilibri i la rectitud en el coneixement, en la intenció, en la paraula, en l'actuació, en la professió, en la manera d'esforçar-se (sense extremismes), en la forma de meditar i en la polarització de les capacitats.

Com que tenia en compte vuit aspectes, també se'l va anomenar "el **camí òctuple**". I, també, el "**Vehicle**" per avançar en el camí de la comprensió; o el **Dharma del Buda**, és a dir, la doctrina del Buda. I a aquella primera exposició a Varanasi se la coneix com "el dia que va començar a girar la **roda del Dharma**".

la Roda del Dharma, símbol del budisme

- Buda, parla'ns més, et seguirem allà on vagis!

Però Siddharta, els va insistir en que ara no es tractava d'adorar-lo a ell ni de repetir com uns lloros el que ell els havia explicat. Si volien investigar de debò, el podien acompanyar i, junts, s'ajudarien els uns als altres. Si no era així, no calia que anessin amb ell.

Fins aquí devia arribar l'explicació d'aquell desconegut a Vasettha i Bharadvaja, al bosc d'Icchanamkala. Els dos nois no es devien allunyar gaire de Siddharta, perquè veiem aparèixer els seus noms en altres diàlegs.

Des d'aquell dia, el Buda ja no va deixar d'ensenyar. Molta gent, homes i dones, es quedaven prop d'ell quan el sentien, perquè en lloc de complicar les coses i carregar la gent d'obligacions, procurava animar a tothom a viure posant atenció, per tal de comprendre a fons el sentit de les coses. I quan les persones comprenen, actuen millor, actuen amb saviesa. No deixava de repetir que fessin servir les seves paraules com ajuda, com a pistes per a poder reflexionar, com qui fa servir una barca quan vol creuar un riu. Res de creure! "Creure -deia el Buda- és com anar arrossegant paraules d'altres sense haver-les entès". "Us carregàrieu la barca damunt del cap després d'haver creuat un riu o la deixaríeu a la vora de l'aigua per a que una altra persona pogués creuar?" -preguntava als que l'escoltaven.

Acumular saber no servia de res sinó s'arribava a fer aquell canvi de perspectiva que aturava la força del desig i mostrava l'evidència del valor de tota cosa. Amb això desautoritzava el poder sacerdotal. La majoria de les persones no tenia més remei que fiar-se del que explicaven els sacerdots brahmans, obeir tot el que deien sobre els déus i les complicades cerimònies que calia fer. La gent estava ben convençuda que en els Vedes hi havia la clau de tot. La clau de l'origen de l'existència, del que calia fer per a que la vida es desenvolupés, els dies i les nits continuessin alternant-se i les pluges no deixessin de regar les collites. Els Vedes tenien la clau per a conèixer la voluntat dels déus, per a saber com governar-se, com actuar en aquesta vida i com entrar amb bon peu en la vida futura. Els Vedes tenien la clau de tot... però només uns pocs comprenien la llengua dels Vedes, el sànscrit, només uns pocs els podien llegir i interpretar.

Però Siddharta Gautama havia rebut educació, s'havia pogut acostar als textos sagrats. I va interpretar el missatge dels Vedes d'una manera ben diferent de la dels sacerdots. La seva manera de parlar va ser molt revolucionària per tota aquella gent que no havia tingut ocasió de fer-se una idea pròpia del sentit de les coses, de què és el que és important en la vida i què no, ... persones que estaven totalment convençudes que els únics que podien pensar bé eren els "superiors". Siddharta insistia una i una altra vegada en la igualtat de les persones, ensenyava a tothom sobre com dirigir la ment i totes les capacitats humanes per tal d'aprofundir en la veritat.

També va fer un gran servei a aquells brahmans que buscaven sincerament i no se n'acabaven de sortir, com aquells cinc primers companys que va tenir. Igual com aquells, n'hi havia d'altres que vivien esforçant-se, privant-se de moltes coses, intentant ser millors. A tots aquests les paraules de Siddharta sobre "el camí del mig" els van ser molt útils.

A l'Índia entre els mesos d'Octubre i Abril, el clima és més fred i sec; és bona època per viatjar. Era en aquests mesos quan Siddharta acostumava d'anar pels pobles i ciutats per parlar amb la gent i ensenyar. En canvi, en els mesos calorosos, plou molt i es fa molt difícil desplaçar-se; i més encara, tal com eren els camins fa dos mil cinc-cents anys. Per això, a partir del mes de maig, Siddharta acostumava a aturar-se en algun lloc amb els que l'acompanyaven, no

gaire lluny d'alguna població, per a poder ensenyar i ajudar a la gent, i rebre menjar en almoïna. Aixecaven una edificació per a passar aquells mesos aixoplugats. Així s'originaren els primers monestirs budistes. Amb el temps, hi va haver persones (com també n'hi ha avui) que s'hi quedaven a viure llargues temporades, alguns per tota la vida; altres s'hi acostaven uns dies a estudiar i reflexionar i després se'n tornaven a les seves feines i als seus pobles.

En els primers anys els que s'hi quedaven a viure eren exclusivament homes. Però cap el final de la seva vida va entendre que res no impedia que les dones fessin el mateix. Algunes de les dones que el seguien van crear la primera comunitat femenina; al capdavant d'aquest primer grup hi havia Mahapajapati Gautami, una tia de Siddharta.

I la família de Siddharta com seguia? Quan va començar a ensenyar, a Siddharta li van arribar notícies que el seu pare estava molt trist de que hagués marxat. Malgrat el temps que havia passat, la seva dona Yasodhara també continuava desconsolada. Així doncs, va dirigir-se cap el Nord, cap el seu antic palau a Kapilavatsu, on va ser rebut amb tots els honors. Amb respecte, es va inclinar als peus del seu pare que el va abraçar. Tots dos van parlar molta estona. Diu la tradició que el rei Shuddhodana es va adonar de la profunda saviesa del seu fill, que gràcies a ell va poder veure les coses amb claredat i que el seu cor va sentir-se de nou molt feliç i en pau. "El meu fill va fer bé marxant" - es veu que va dir-, "ja que la corona que ha aconseguit farà un bé molt més gran a la humanitat que qualsevol cosa que hagués pogut assolir amb el poder dels exèrcits i dels elefants".

Després van entrar a la sala Yasodhara i el seu fill Rahula, Siddharta els va abraçar i els va consolar. També ells van veure que tot aquell sacrifici no havia estat en va. Rahula, que aleshores ja era un noi gran, es va reunir poc temps després amb el seu pare, per aprendre al seu costat. Yasodhara el va animar a fer-ho. Va arribar a ser un gran savi i la tradició ha recollit molts diàlegs del noi amb el seu pare. Molts altres membres de la família dels Sakyas es van unir a Siddharta, com la seva tia Mahapajapati, o el seu cosí Ananda que seria des d'aleshores el seu company inseparable.

Siddharta Gautama va viure fins els vuitanta anys, acollint a tots els que se li apropaven, ajudant a la gent a descarregar-se de pors i d'idees inútils i ensenyant a aprofundir "per pròpia experiència", per tal de viure amb saviesa. Seguint els costums de l'Índia, el seu cos va ser incinerat. Van haver de repartir les seves cendres entre molts regnes, perquè tothom volia honorar-les. En els vuit llocs on van quedar dipositades, ara s'aixequen "estupes", uns monuments en el seu record que són motiu de pelegrinatge. També n'hi ha en els diversos llocs on es creu que va viure i ensenyar. Però no hem d'oblidar que ell insistia que venerar algú no aclareix pas res.

- Que les paraules dels altres us serveixin per a reflexionar. Analitzeu-les, critiqueu-les, apreneu d'elles, però no us hi quedeu lligats. Fins i tot aquest punt de vista que us he exposat, si quedeu lligats a ell, si el guardeu i el conserveu com un tresor, aleshores no heu entès encara que l'ensenyament és com una

barca per creuar les aigües, i no res que hagueu de creure o conservar. El que un altre us pugui dir és com un dit que apunta cap a la lluna. Quin sentit tindria quedar-vos fixats en el dit?

UN ENSENYAMENT REVOLUCIONARI

Siddharta neix al segle VI a.C. a l'Índia. El seu esforç l'hem de situar, doncs, dins l'ampli moviment de revisió del vedisme que els rixis havien endegat, feia més de dos-cents anys.

Normes i més normes marcaven la vida dins de cada casta, el tracte amb algú de casta inferior "contaminava", la transgressió de qualsevol de les múltiples normes de puresa suposava haver de passar per uns rituals de purificació molt i molt cars. Tot decidit i controlat per la casta superior, la dels brahmans. El grau de rigidesa i de desigualtats que el poder brahmànic havia anat imposant a tot el sistema social era fortament qüestionat i, amb ell, també el sistema religiós sobre el que es fonamentava: una munió de déus als que calia satisfer mitjançant nombrosos sacrificis i elaborades pràctiques rituals. Centenars d'animals podien ser sacrificats en un sol dia...

Els rixis estaven duent a terme una relectura de la tradició en la qual els déus quedaven en un segon pla i que, per contra, subratllava la importància de la recerca personal de l'Absolut, de Brahman. També qüestionaven el sistema social, però... els rixis parlaven, principalment, per a buscadors de casta brahmànica; parlaven per a aquelles persones inquietes que els anaven a trobar al seu retir del bosc. En aquell entorn, el missatge de Siddharta suposa una autèntica revolució, per la forma de fer-ho i pel contingut.

Siddharta va pels pobles i els camins; és ell el qui va a la recerca de la gent per a explicar-los el dharma, la doctrina de vida, la via encertada. I ho fa en un llenguatge en el que tothom el pugui entendre: amb exemples de la vida quotidiana, amb comparances i narracions, en un dels dialectes pràcrits, la llengua habitual del territori; no pas en sànscrit, la llengua de la transmissió del saber, la que només la casta brahmànica coneixia. Parla a tothom, es relaciona amb tothom, rep a tothom, sense por de contaminar-se, sense fer cap diferència entre persones, ja ho hem vist. Mostra un absolut respecte per tots els éssers vius. S'oposa frontalment als sacrificis d'animals. "I els déus?" "Deixeu-los en pau, els déus. Us és d'algun ajut debatre sobre els déus? Centreu-vos en la recerca d'allò que, pas a pas, podeu comprendre i experimentar per vosaltres mateixos. És la comprensió la que, transformant la vostra perspectiva, us permetrà veure-hi clar. De la resta, no us en ocupeu". "Busqueu sense prejudicis, no us aferreu a cap creença".

"I l'ànima, l'ànima eterna, el meu jo etern, que ha de renéixer una i una altra vegada, en una roda sense fi, què n'haig de pensar d'això?". A preguntes com aquestes, Siddharta respon amb pistes per indagar:

- Què és el riu Ganges? Aigua, sorra, les dues ribes (la propera i la llunyana)... a part de tot això, quin Ganges hi ha? El riu manté una forma constant, una identitat aparent, encara que ni una sola gota del riu d'avui era en el riu de l'altre dia. De la mateixa manera, analitzeu-vos vosaltres mateixos, fins que pugueu distingir i comprendre per pròpia experiència.

Vegem algun d'aquests textos.

LA FLETXA

Això vaig sentir. Un dia, Siddharta Gautama, el savi de la família dels Sakyas, ensenyava així:

- Si algú se m'acosta dient: jo no faré cas de bons consells ni em posaré a buscar fins que Siddharta no m'aclareixi si el món és infinit o no és infinit, si és etern o temporal, si tenim ànima o no en tenim, si la personalitat és idèntica al cos o si són dues coses diferents, si hi ha vida després de la mort o no n'hi ha, aquesta persona, germans meus, morirà abans que jo li respongui res de tot això.

És com si algú, ferit per una fletxa, s'oposés a les atencions del metge dient: "no, no vull que m'arrenquin la fletxa mentre no em diguin qui és que m'ha ferit. No vull que m'arrenquin la fletxa fins que no sàpiga com es diu qui m'ha ferit, a quina casta pertany, de quina família prové, si és alt o és baix". Aquesta persona ferida morirà, sens dubte, abans de poder saber totes aquestes coses.

Doncs per molt que hi hagi teories sobre si el món és etern o no ho és, de si hi ha vida després de la mort o no, i totes aquestes coses, el que és ben evident és que hi ha naixement i deteriorament, que hi ha dolor, que hi ha sofriment, i el que jo us mostro és com actuar per a posar-hi fi en aquesta vida.

(síntesi del sermó n° 47)

ELS TEMORS D'UDAYI

Això vaig sentir. Un dia, Siddharta Gautama, el Benaurat, anava de camí cap a Rajagaha. Va veure un bosc de bambús i s'hi va endinsar per a descansar una estona. Quan va ser dins del bosc, va sentir uns crits de dolor, desesperats, una veu que clamava: "oh, senyor, no em castiguis, oh, senyor, tingues pietat de mi, no em destrueixis!"

Siddharta Gautama, es va dirigir de pressa vers on provenia aquella veu, per tal d'ajudar a aquell bon home i defensar-lo de l'atac imminent. Però quan va ser allà, va trobar un home sol, de genolls, plorant i clamant desconsoladament.

- Bon home -li digué el venerable Gautama- qui ets?
- Udayi és el meu nom
- I doncs, Udayi, qui és que t'ha de castigar tan durament?
- El Totpoderós, senyor
- Però, t'ho ha dit ell? Que l'has vist mai aquest Totpoderós? Que saps com és per a que tinguis tanta por?
- No l'he vist pas, no, però em refereixo al més absolut i més esplendorós, a aquell que no pot ser comparat amb res.
- Udayi, si algú et digués que està enamorat de la noia més bonica i magnífica del regne. I quan tu preguntessis a aquesta persona quan és que ha conegut a aquesta noia tan meravellosa, i et respongués que no l'ha coneix, que no l'ha vist mai, tu què pensaries?
- Pensaria que s'equivoca. Pensaria que no pot saber com és, ni si l'estima o no, fins que la conegui.
- Doncs, Udayi, deixa de plorar i de tenir por del que no coneixes, i busca. Quan un caçador busca un elefant, mira arreu cercant petjades. Si no en trobés cap, deixaria la recerca en aquells paratges. Però si en troba alguna, procurarà no perdre el rastre.

Dit això, Siddharta Gautama es va acomiadar d'Udayi i va reprendre el seu camí cap a Rajagaha.

(síntesi del sermó nº79, "Petit sermó a Udayi")

EL GRA DE MOSTASSA

Això vaig sentir. Quan el benaurat es trobava en els boscos de Bania, una dona desconsolada s'hi va apropar portant als braços el cos del seu fill que acabava de morir.

- Et suplico, venerable Gautama, que retornis el meu fill a la vida. Dóna'm un remei!

Compadit del seu dolor, Siddharta Gautama la va acollir i li va dir:

- Torna al poble i ves de casa en casa. Quan trobis una llar on no s'hagi produït cap mort, demana un gra de mostassa a la mestressa de la casa i me'l portes.

La dona va deixar allà el cos del seu fill i va tornar ràpidament al poble, passant de casa en casa. Durant hores va visitar una família darrera una altra, però no en va poder trobar cap on no hagués mort ningú. Va abraçar moltes mares que havien perdut els seus fills, i fills que havien perdut pares, avis o germans. Finalment, va tornar al bosc i li va dir a Siddharta:

- Senyor, no t'he pogut portar el gra de mostassa, ja que la mort és present en totes les famílies.

- Així és, bona dona. Si hi ha vida, hi ha mort. És inevitable. Cap vida dura per sempre, tampoc la teva. Viu els teus dies amb saviesa.

L'AIGUA QUE PURIFICA

Això és el que vaig sentir. Un dia el benaurat ensenyava sobre el comportament que purifica. Explicava que una tela tacada no es neteja tenyint-la sinó purificant-la amb aigua cristal·lina. "És el bany interior el que purifica" - afirmava-.

Bharadvaja, el brahman, que era assegut a prop seu, li va preguntar:

- És que Gautama no es purifica banyant-se en el riu Bajuka?

- Per què hauria d'anar al riu Bajuka? -li va respondre el benaurat- Què té d'especial aquest riu?

- Mestre, molta gent venera el Bajuka perquè allibera, perquè neteja les males accions i dóna mèrits pel futur -va respondre el jove brahman.

- Ni l'aigua del Bajuka, ni la de l'Adhikakka, ni la del Gaya, el Sundarika, el Sarassati, el Payaga, el Bahumati o la del riu que vulguis, podrà netejar res a l'interior de la persona que viu en la ignorància, en la foscor, sense comprendre el veritable sentit de la vida i de la mort. En canvi, per la persona que ha vist en la bona perspectiva, aquell de ment desperta, qualsevol dia és una gran festa de purificació.

Viure amb la ment atenta, preocupat per la felicitat dels éssers, aquest sí que és un bany que purifica.

Si parles amb sinceritat, si no fas mal als éssers vivents, si no prens allò que no et donen, si confies i t'alliberes de l'egoisme, per què anar fins el Gaya?

Hi ha un comportament corporal que, cultivat, ajuda a disminuir allò que és perjudicial i a augmentar el que és beneficiós. ¿Quin és aquest comportament? Aquell que renuncia a matar, humil i bondadós, que viu benèvol i compassiu vers tots els éssers vivents, que no pren el que no li donen i no desitja el que no és seu, aquest és el comportament que disminueix el que és perjudicial i augmenta el que és beneficiós.

I quin és el comportament mental que ajuda a disminuir allò que és perjudicial i a augmentar el que és beneficiós? El pensament d'aquell que amb ment benèvola i ben intencionada pensa: "tant de bo que tots els éssers visquin en pau, lliures de sofriment, sense res a témer, feliços i segurs". Aquest és el comportament mental que, cultivat, ajuda a disminuir el que és perjudicial i a augmentar el que és beneficiós.

Aquesta sí que és, Bharadvaja, una aigua que purifica.

(síntesi del sermó n°7, o "sermó del símil de la tela")

EL LLAÛT

Això vaig sentir. Un dia Siddharta va veure sang en el camí. Els que anaven amb ell li van explicar que es tractava de Sona, un dels deixebles. Sona estava ple de dubtes perquè veia que no aconseguia alliberar la seva ment de prejudicis i d'angoixes falses, i no sabia si havia de continuar amb la comunitat o si era millor tornar a casa. Ple de cabòries es dedicava a mortificar-se caminant descalç per terreny pedregós.

Sakyamuni el va cridar.

- Sona, oi que l'esforç excessiu t'ha portat fins el desànim, perquè malgrat tot el teu zel no has pogut alliberar la ment de les seves traves i cadenes?
- Així és, mestre.
- Tinc entès que abans d'unir-te a nosaltres eres un gran virtuós del llaüt.
- Tocava el llaüt, sí.
- Doncs, a veure Sona, si tenses molt les cordes del teu llaüt, fa bona música?
- No, què va. Amb les cordes massa tenses el so és molt agut.
- I si afluixes massa les cordes, sona bé?
- No, tampoc, aleshores els tons són massa baixos.
- Doncs, amb tu, passa el mateix que amb el teu llaüt. Un excés de zel, esgota la ment i pertorba encara més el moviment dels pensaments. Mentre que una manca d'esforç aboca cap a la peresa i la deixadesa. Aplica't, doncs, amb un esforç equànim, amb un zel serè i constant. De forma gradual, pas a pas, veuràs com obtindràs un bon resultat.

(síntesi del "petit sermó a Sona")

PER A SABER-NE MÉS DEL BUDISME

"Budisme" és la paraula que, des del segle XIX, es va fer servir a Europa per a referir-se al *dharma* del Buda, a la doctrina del Buda Siddharta Gautama i als seus seguidors. De "budes" n'hi ha tants com "persones de ment desperta", és un títol que reben nombrosos savis. Però quan es diu "el" Buda, es pressuposa que es tracta del buda Sakyamuni, de Siddharta Gautama, el savi de la família dels Sakyas.

UNA MICA D'HISTÒRIA

Amb els anys, aquells primers refugis de fusta, terra i sostres de palla on els grups de deixebles passaven l'estació de les pluges, van anar-se transformant en edificis de pedra i maons, gràcies a les aportacions dels pobles veïns. Les estades van tendir a fer-se permanents, si més no per una part important dels deixebles. Es van establir normes organitzant la vida monàstica. Aviat hi va haver dues formes de seguir el *dharma*: la dels monjos i monges (en comunitats monàstiques o de vida eremítica, solitària) i la dels hostes o laics, que col·laboraven amb la vida del monestir, participaven dels ensenyaments, però vivien integrats en la societat, amb les seves famílies.

ELS CINCPRECEPTES I LES "TRES JOIES"

El codi de conducta bàsic per a tots, monjos, monges i laics, és el compromís amb els *Cinc Preceptes*:

"em comprometo a no fer mal a cap ésser vivent, a no agafar res que no em sigui ofert, a no tenir una conducta sexual impura, a no emetre paraules falses i a no fer us d'allò que em pot enterbolir l'enteniment, com l'alcohol o les drogues".

I l'antiga invocació compartida per tots els corrents budistes, proclama:

Busco refugi en el Buda

Busco refugi en el Dharma

Busco refugi en la Sangha

És l'expressió de la unió amb Sakyamuni, la seva doctrina i la comunitat de deixebles, la *Sangha*, que es formula sovint; a l'inici, per exemple, del dia, o de la meditació, o dels actes devocionals i pregàries comunitàries. La vida del Buda, la seva doctrina i la comunitat, són les *tres joies* que posseeix la persona budista.

Els vots de la vida monàstica són els de pobresa, celibat i no violència, una actitud no egocentrada, pacífica i atenta vers tots els éssers que, juntament amb l'atenció mental són els trets amb els que més es caracteritza el budisme. El Camí del mig, el "Noble camí òctuple" proposa un entrenament amb totes les capacitats humanes, les capacitats d'actuació, de comprensió, d'estimació i valoració, per tal de poder adoptar el punt de vista correcte, deslliurat de les exigències i expectatives del "jo". En aquesta proposta hi té un lloc molt important la meditació, entesa com el treball amb totes les capacitats intel·lectuals, la raó, l'atenció sostinguda, la vigilància alerta, la captació silenciosa, la valoració profunda...

"La ment és inconstant i inquieta, difícil de guardar i de contenir: que el savi redreci la seva ment com el fabricant de fletxes fa rectes les seves fletxes."

"Pitjor que el pitjor mal que et pugui provocar el pitjor dels enemics, és el mal que resulta d'una ment mal dirigida.
El savi cultiva l'estat d'aguait i de vigilància com el seu més preuat tresor".

"De la concentració de la ment, brolla el coneixement. De la manca de concentració, la destrucció del coneixement. Un d'aquests camins, condueix a l'existència, l'altre a la no-existència. Sabent-ho, és savi qui es comporta de manera que el seu coneixement acreixi".

"Així com l'abella recull l'essència de la flor i se n'allunya sense destruir-ne la bellesa ni el perfum, que així visqui la vida el savi".

(fragments del *Dhammapada*)

LES ESCOLES BUDISTES

EL TRIPITAKA

Durant els primers segles després de la mort de Siddharta Gautama van tenir lloc diversos concilis de deixebles, per a reunir i comparar tot allò que havien sentit. La primera va ser a Rajagaha, al segle V a.C., poc després de la mort del mestre. Alguns monjos i, molt especialment, Ananda, cosí de Siddharta i company inseparable durant més de vint-i-cinc anys, van recitar els discursos tal com els recordaven. Per això, moltes d'aquestes exposicions (o sermons, o discursos...: els sutres) comencen amb la fórmula: "això és el que vaig sentir".

Durant molt temps es van memoritzar i transmetre oralment. Cent anys després, en un nou concili a Vesali, es van comparar les recopilacions, polir, ordenar, copiar per escrit i agrupar en dos "cistells" o grups: el Sutta Pitaka (el cistell dels sutres, dels sermons del Buda) i el Vinaya Pitaka (el

cistell de la disciplina, els ensenyaments relacionats amb la vida monàstica). Tots aquests textos estaven redactats en llengua pali, un llenguatge literari molt estès pel Nord de l'Índia. Molts són exposicions a partir del diàleg, altres són reculls d'aforismes, com és el cas del **Dharmapada** (o Dhammapada en llengua pali, la "Sendera de la perfecció"), una síntesi del pensament de Siddharta que ha estat molt divulgat.

Finalment, cent anys després, en un nou concili convocat per l'emperador Asoka, es reuneixen encara algunes noves redaccions dels ensenyaments amb finalitats didàctiques, que queden agrupades en l'Abhidhamma Pitaka (el cistell de la doctrina sistemàtica).

Aquests "tres cistells" constitueixen el "Cànon budista", les escriptures sagrades, o TRIPITAKA: és a dir, els Tres Cistells.

Les diferències entre un *dharma* més pensat des de la vida monàstica, i un *dharma* pel conjunt de la societat és el que va portar al reconeixement de dues línies o escoles a partir d'un concili que va tenir lloc al segle IV a.C., uns cent cinquanta anys després de la mort de Sakyamuni. Una de les escoles és la **Theravada**, que significa "doctrina dels antics", que subratlla els aspectes de renúncia i per la qual, l'ideal del seguiment és la vida dels monjos i monges; els laics s'han d'acostar a aquest ideal tant com puguin. Els Theravadas consideren que la seva manera de viure el dharma és la més propera a la dels orígens i el seu *Tripitaka*, el Cànon de les escriptures, només inclou els textos i reculls més antics de l'ensenyament de Sakyamuni, tot allò que es va recollir en llengua pali.

Els seus opositors, van anomenar a aquesta escola "**Hinayana**", que significa "petit vehicle" (per uns pocs), per contrast amb la "**Mahayana**", o gran vehicle, que ells defensaven. El "gran vehicle" posa l'accent en la salvació de tots els éssers; l'ideal vers el que s'ha de tendir és el *bodhisattva*, la persona que posa per davant l'alliberament de tots els éssers. Sense allunyar-se del món, la pràctica del *dharma* es planteja en termes de "purificació" -acceptant les ocasions que la vida ofereix- més que no pas en termes de "renúncia". Els punts de vista mahayanes es van concretar vers el segle I a.C., quan el budisme ja s'havia estès per zones molt allunyades del Nord de l'Índia, en territoris on no es coneixia el pali. El *Canon* mahayana inclou els textos antics però en versió sànscrita, així com també desenvolupaments de mestres posteriors. De fet, alguns dels textos antics han arribat fins a nosaltres en les traduccions que es van dur a terme en xinès i en tibetà.

Més endavant, del corrent Mahayana se'n va derivar una tercera escola a partir de la incorporació de tècniques yòguiques al servei de la transformació (en especial visualitzacions i simbolitzacions i el treball amb la respiració i el cant). Aquesta escola rebrà el nom de **Vajrayana** (que significa "vehicle diamantí", brillant com un diamant), o budisme Tàntic. "Tantra" vol dir "xarxa", "trama".

El budisme tântric subratlla la interrelació d'energies en els éssers i en el cosmos, i la possibilitat de transformar-les amb les pràctiques adequades.

El budisme, amb els seus diversos corrents, es va expandir i arrelar en llocs culturalment molt diversos i allà on ho feia desenvolupava unes formes pròpies peculiars. Fora d'uns grans trets generals com els que hem anomenat, el budisme és molt plural pel que fa a les pràctiques, a l'estil dels llocs de reunió i meditació, molt plural pel que fa a les formes. La sobrietat d'un temple zen japonès, el color negre del mantell de meditació, el seu jardí de sorra amb una disposició de pedres en equilibri harmònic... no té res a veure amb l'acoloriment d'un temple tibetà, les túniques color safrà, el so constant de les salmòdies, els molinets de pregària i les ofrenes als *bodhisattves*...

EL MANDALA

Una de les pràctiques de meditació del budisme tântric és la realització de mandales. El mandala ("cercle") és un diagrama que representa simbòlicament l'univers, les seves forces i els estadis de la via de coneixement i el practicant es concentra en cada element a mesura que ho treballa. Les tècniques són variades, es

poden pintar, o esculpir, o realitzar-se amb sorres de colors. En aquest cas, l'últim pas del treball amb el mandala és desfer-lo i retornar la sorra a la natura, com a presa de consciència de la impermanència de qualsevol forma i la constant reintegració en el Tot.

CREIXEMENT I EXPANSIÓ DEL BUDISME

Després de la mort de Siddharta, els seus deixebles no busquen posar ningú al seu lloc. Els deixebles continuen la recerca; la *Sangha* creix i es multiplica. Alguns monjos viatgen escampant el missatge. Un fet, però, marca la història del budisme. Es tracta de la conversió de l'emperador Asoka (274-232 a.C.). Asoka havia expandit el seu regne de Magadha fins a fer-ne un imperi que abastava gran part de l'Índia. Horroritzat en veure els patiments que la guerra havia provocat, adopta el *dharma* del Buda i comença a governar inspirat per ell. Va fer gravar els seus edictes per roques i columnes que s'han conservat escampades pel territori: ordena el respecte als pares, l'amor als veïns, la bondat amb els animals. S'han trobat edictes en els que l'emperador disposa la creació d'hospitals per persones i animals, ordena la plantació d'arbres, l'excavació de pous per al bé dels viatgers...

EDICTE D'ASOKA

El rei, a totes les comunitats religioses

Modereu les vostres paraules. Elogieu les comunitats religioses diferents de la vostra sempre que hi hagi ocasió. Eviteu criticar les altres comunitats sempre que sigui possible.

Si actueu així, la vostra comunitat se'n beneficiarà i també l'aliena. La concòrdia afavoreix l'escolta dels diversos *dharmes*.

Que totes les comunitats religioses siguin molt instruïdes i tolerants. Que totes creixin. Aquest és el desig del rei.

El *dharma* del Buda substituirà el *Sanatana dharma*, la doctrina eterna de l'hinduisme. Els monestirs rebran moltes riqueses i passaran a ser sostinguts amb fons estatals. Tot aquest suport de l'emperador al budisme tindrà conseqüències d'ordre molt divers. D'una banda, els monjos disposaran de mitjans pels seus viatges i el budisme viurà una gran expansió. Però tota aquesta prosperitat allunya més i més la vida monacal de l'esperit d'austeritat i simplicitat dels primers temps. La gestió es complica, hi ha corrupció, lluites de poder; les discussions sobre els *sutres* són més i més erudites,... Alhora, el budisme com a força política imperial entrarà en conflictes polítics interterritorials.

El budisme indi, després d'aquest el gran ascens, passarà per períodes irregulars, viurà un cert declivi i l'hinduisme recuperarà terreny. Al segle X, des de l'Afganistan i les fronteres occidentals entren els exèrcits musulmans amb una nova fe que també defensa la igualtat de totes les persones i que, una vegada més, escombra el sistema de castes. El 1199 el budisme rep un cop molt fort amb la destrucció de Nalanda, la ciutat-universitat més important, amb milers d'estudiants i professors provenint de tot el món. Va ser el final de l'estructura budista a l'Índia. Però no el final del missatge de Siddharta que havia impregnat molts aspectes de l'hinduisme. L'hinduisme, des d'aleshores fins avui, venera la figura de Siddharta Gautama com a un avatar, com a una de les reencarnacions de Vixnu pel bé de la humanitat.

Mentrestant el *dharma* del Buda havia arrelat per tota l'Àsia, gràcies al suport d'Asoka. La primera missió important més enllà del subcontinent indi va ser a Sri Lanka, vers el 250 a.C. Al capdavant d'aquest grup de monjos s'hi trobava Mahendra, germà petit de l'emperador. A partir d'aleshores els viatges es van multiplicar. El corrent Hinayana, o Theravada, ho va fer vers el Sud-est asiàtic (Sri Lanka, Birmània, Laos, Cambotja), mentre que el Nord (Xina, Japó, Corea, Vietnam, Nepal, Tíbet) va rebre la influència del budisme Mahayana. En cada un d'aquests llocs el budisme es va anar desenvolupant en diversitat de formes segons les cultures amb les que entrava en contacte. En part per l'escola budista originària que va arribar a cada indret, en part per les peculiaritats culturals de cada territori, el budisme presenta un rostre molt plural.

El budisme arriba a la Xina al segle I d.C. i, allà, en contacte amb el taoisme i el confucianisme, es desenvolupa en una forma pròpiament xinesa. Cap el segle Vè cristal·litza en la forma de budisme que es coneix com **T'chan**, un terme que deriva de "dyana", la paraula sànscrita per "meditació". Cap el segle XIII, mestres budistes japonesos viatgen a la Xina, entren en contacte amb el T'chan i se'l fan seu: neix el **Zen**, el T'chan impregnat de cultura japonesa, o una via molt pròpia de budisme japonès. Com el seu nom indica, T'chan i Zen posen molt especialment l'accent en la pràctica de la meditació. La meditació *zazen* consisteix en generar un estat de Presència basat en una atenció lúcida i mantinguda instant rere instant, desenvolupada a través de la concentració i l'observació. El budisme japonès incorpora pràctiques molt característiques de la tradició cultural del Japó com el tir a l'arc, el disseny de jardins, els arranaments florals o la cerimònia del tè. Els corrents xinesos i japonesos despleguen una rica diversitat en el seu sí, que es concreta en una pluralitat de corrents i escoles.

En el Tibet el budisme es troba amb la religió bon o bonisme, un sistema de monarquia sagrada recolzada sobre els representants religiosos. Amb el temps els monestirs budistes substituiran l'estructura religiosa bon; els lames (nom tibetà per "mestres") tindran responsabilitats polítiques. El primer Dalai Lama (el primer lama budista que assumeix el poder temporal i religiós), és de l'any 1244, any en que un abat es converteix en príncep regent sota la protecció del Kan mongol. Amb alguna interrupció, la tradició continuarà fins l'any 1959, amb la invasió xinesa, any en el que el XIV Dalai Lama, màxim representant polític i religiós del Tibet, ha de fugir i refugiar-se a l'Índia, a Dharamsala. Les pràctiques rituals i de meditació budistes al Tibet, es van desenvolupar també d'una forma peculiar a partir de la influència mútua entre les pràctiques de la religió bon i les del budisme tântric. Al Tibet el tantrisme va rebre un important impuls i es va enriquir molt.

Des de la segona meitat del segle XX, el budisme arriba amb força a Occident, primer als Estats Units i després a Europa, molt especialment en les seves formes tibetana i zen (japonesa), però no només. En un primer període són els viatgers occidentals els que "descobreixen" la pràctica i el pensament budista i, en un segon moment, són els mestres budistes d'Orient que es traslladen als Estats Units i a Europa i obren escoles de meditació i monestirs, amb el suport dels budistes occidentals. És molt possible que, de la mateixa manera que el budisme va agafar un rostre peculiar a cada lloc on va arrelar, des de cada una de les cultures asiàtiques des de les que va ser assumit, és molt possible doncs que el budisme europeu, o Occidental, desenvolupi també -amb el temps- un estil i unes formes pròpies.